շիկոսն, ի ցաւ սրտի բոլոր Հայոց, Ռուսիոյ կայսեր սպանման լուրը լսելէն ի վեր հիւանդացած է։ Կը պատմուի թէ բոլորովին առանձնացած է վեհարանին մէջ, և քովը մի միայն Մանկունի եպիսկոպոսը կը յաճախէ. իսկ բոլոր միաբանք, նոյն իսկ բժիշկն անգամ, Մանկունիի կողմէն արգիլուած են հիւանդին քովն երթալ։

Վեհ. Հայրապետին այս ցաւալի կացութիւնը լսելով սաստիկ զգածուած են Ռուսիոյ ազգայինք և չեն կարող բացարձակապէս իրենց ցաւն յայտնել, քանի որ Էջմիածնի Սինոդն իսկ կը լռէ այս մասին և պաշտօնական տեղեկութիւն չը հրատարակեր։ Մանկունի եպիսկոպոսը բարեպատեհ առիթ համարելով՝ Վեհ. կաթողիկոսին հիւանդութիւնը կը ծածկէ, և ամենայն ինչ կը գործէ յանուն նորա։ Մանկունին՝ վեհափառ կաթողիկոսին անուամբ կաթողիկոսութիւն կընէ և ապօրէն հրամաններով և տնօրէնութեամբք գլուխ գլխելով. իւր ապագայն կապահովէ Կ. Պոլիս չուելու համար։ Այժմ ապացոյց են շատ մի թեմական Առաջնորդ եպիսկոպոսաց և վարդապետաց յԷջմիածին կոչուիլն, և նոյն վիճակաց եկեղեցական, դպրոցական և այլ հասութից ուղղակի ի վեհարան պահանջուիլն և վիճակային դպրոցաց անխնամ մնալն։

Ըստ մեզ՝ Կ. Պոլսոյ Ազգ. Վարչութեան և մանաւանդ Ս. Պատրիարքին անհրաժեշտ պարտաւորութիւնն է՝ ապահով միջոցներով ստուգել այս տխուր կացութիւնն, և ընդհանուր ազգին ուշադրութիւնն հրաւիրել Վեհ. կաթողիկոսին ամենացաւալի և անակնկալ հիւանդութեան և Էջմիածնի վտանգալից կացութեան վերայ, վասն զի կաթողիկոսին հիւանդութիւնն, եթէ ըստոյգ է, առաւել վնասակար է ազգին՝ քան թէ նորա վախճանումը։ Կարծեալ կասեմք, եթէ ստոյգ են այս տեղեկութիւնքը, ազգը պարտի աճապարել ապահովելու Էջմիածնի կաթողիկոսութեան վարչական գործոց վիճակը. վասն զի Էջմիածնի բոլոր խրատուներքը կրնան վտանգի հանդիպիլ, և այնուհետև ազգին ամեն ջանքն ու աշխատութիւնք կարող չը լինին եղած ծանր վնասները դարմանելու։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Լենկորան, 4 մայիսի

Կը խնդրեմ սոյն նամակովս ստորեւ ցուցակն նուիրատուաց հանգերձ 299 րուբլ գումարի, որը ժողովված է Զէքիչևարում և նորա սահմաններում եղած անձինքներից, Տէր Յովհաննէս Մկրտիչեան Եզնաեանցի ձեռամբ, յօգուտ Ցաճկաստանի սովեալ հայերի և կը խնդրեմ դրամները հասցնէք ուր հարկն է. իսկ ցուցակը նուիրատուաց բարեհաճէք տպագրել ձեր պատուական ազգային լրագրումդ, ի միամտութիւն նուիրատու անձանց։

Ստեփաննոս Տէր Օհաննեանց 15 ր., Աբրահամ Յովհաննիսեան Կիրակոսեանց, Ալեքսանդր Յարութիւնեան Ղուլիեանց, Յովհաննէս Մկրտիչեան Եզնաեանց, իւրաքանչիւրը 10 ր., Ասլան Բոլուճեանց, Միրզա Բաբաեանց, Յովսէփ Բաքալով, Յակոբ Զաքարեանց, Թաւլան Մահամադ օղլի, Կոստանդիանոս Մարտիրոսեանց, Іосифъ Жугутъ, Կոստանդին Ղարագիօզեանց, վրացի Դանդուրով, Գայեանէ Ղազարեանց, Առաքել Պետրոսեանց, Սիմէոն-Սերգէյեան Յովհաննէսեանց, Ալէքսանդր Սուքիասեանց, Յարութիւն Յարալախանեանց, Աստուածատուր Ղուկասեանց, Самуилъ Баисеевичъ, Բեգլեար Քոչարեանց, Աբրահամ Նասիբեանց, Յովսէփ Ծատուրեանց, իւրաքանչիւրը 5 ր., Կարապետ Սարգիսեան Մարութեանց 15 ր. Յոյսուփ ոմն 4 ր., Աստուածատուր Սարգիսեանց, Անդրէաս Հայրապետեանց, Գրիգոր Բալասանեանց, Ջաֆար Հաջի օղլի, Խաչով Սարուխանեանց, Յովհաննէս Բաղրեանց, Лиза Бица Шувили, Іосифъ Шараевъ, Самеонъ Финштейтъ, իւրաքանչիւրը 3 ր., Մկրտիչ Թումանեանց, Գրիգոր Յակոբեանց, Խաչով Թամազեանց, Միրզա Արշամեանեանց, Հայրապետ Խուդավերդեանց, վրացի ոմն, Մոլլա-Մասի Մահմադ Րիզա օղլի, Թադէոս Ջինաւորեանց, Յովհաննէս Մխիթարեանց, Բաղիշ Ներսէսեանց, Թադէոս Վալիբեանց, Гассанъ Амировъ, Յովհաննէս Մնացականեանց, Ղուկաս Աբրահամեանց, Գարասիմ Հայրապետեանց, Սերգէյ Հախումեանց իւրաքանչիւր 2 ր., П. Кулыгинъ, Петръ Жуковъ, Ալանէս Ղազարեանց, Ղանի Աղադադաշ օղլի, Ռաֆայէլ Դոնդարով, Աւետիք Բանիեանց, Սարգիս Բարխուդարեանց, Միքայէլ Մխիթարեանց, Գէորգ Ղուլըանդեանց, Վիրգի Արզումեանց, Խաչատուր Ստեփանեանց, Ալանէս Յովսէփեան իւրաքանչիւր 1 ր., И. Карналиевъ 40 կ. Ընդամենն է 230 ր. 40 կոպ.

Փոստի ծախսն ժողովեալ գումարից դուրս հանելով 1 ր. 40 կոպ., կը մնայ ուրեմն 229 ր. որը սոյն ծրարովս ուղարկում եմ։

Ստեփաննոս քահանայ Տէր-Ստեփաննոսեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայիսի 14-ին Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Կովկասեան փոխարքան հասել է Թիֆլիս։

—

Գ. Շահազիզեանցի «Հրապարակախօս Ձայն» գիրքը գնելու ցանկացողը կարող է դիմել իւրան հեղինակին հետեւեալ հասցէով. «Москва, Армянскій переулокъ, Лазаревск. Инстит. Сумбату Шахъ-Азизу.» Գինը ամեն տեղ 2 րուբլ է։

—

«Մեղու Հայաստանի» լրագիրը հաւատացնում է որ այն լուրը թէ Գօրու մօտ գտնուած վրացխօս Ուալլիցիխէ հայ գիւղը դիտաւորութիւն ունի ընդունել ռուսադաւանութիւնը, սխալ է։ Բայց մեզ հաստատ յայտնի է որ բացի մեր խմբագրութենից տեղական և մի քանի միւս խմբագրութիւններն էլ ստացել են այդ մասին թղթակցութիւններ, որոնց մէջ հաղորդում են թէ այդ գիւղը արդէն ներկայացրել է կրօնափոխութեան մասին խնդիրք Վրաստանի էկզարխին։

—

Յիշեցնում ենք մեր ընթերցողներին որ «Մշակի» խմբագրութեան մէջ ընդունվում են նուիրատուութիւններ յօգուտ այն որբանոցի որ պիտի հիմնվի Թիֆլիսում հանգուցեալ Կայսր Ալէքսանդր II-ի անունով։ Նոյն որբանոցի համար նուիրատուութիւնները ընդունվում են և պ. Կասումօվի առեւտրական տան մէջ, որ գտնվում է Երևանեան հրապարակի վրա, Ջակելու տանը։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել որ այս օրերս լոյս տեսաւ Շուշու քաղաքում պ. Տիգրան Նազարեանցի հրատարակութիւնների երկրորդ գրքոյկը՝ «Պօղոսնի ուսուցչի օրագրից» վերնագրով, գործ Լեւոնոսի. Գրքոյկի գինն է 20 կոպէկ. Հասցէն. Шуша, Тиграну Назарянцъ.

—

Մեզ գրում են հետեւեալը Սուխումից. «Սինոպի կողմերից հայ հողագործ բնակիչները, չը կարողանալով համբերել իրանց դրութիւնը Թիւրքիայում, ստիպվում են գաղթական լինել և առագաստաւոր մի նաւով գալիս են Սուխում, բայց երեք օր շարունակ մնում են նաւի մէջ, հրաման չը ստանալով ափ իջնել. Նաւի մէջ երկու յղի կանայք ծնում են. վերջապէս երեք օրից յետոյ հեռագրի հրամանով թոյլտուութիւն են ստանում ափ իջնել, բայց գաղթականները մնում են բաց օդի տակ, տեղ չունենալով պատսպարվելու. Խնդրում ենք հայ եղբայրներից չը զլանան այդ գաղթականների մասին հոգալու և նրանց մի բերրի տեղ շնորհելու աշխատել։»

—

«Agence Russe» լրագիրը հերքում է որ ռուս կառավարութիւնը խառնվելիս լինէր Բուլգարիայի ներքին գործերում։

—

«Русскій Курьеръ» լրագրում կարդում ենք որ կոմս Կուտայսօվ կուղարկվի Հարաւային Ռուսաստանը, այդտեղ պատահած անկարգութիւնները քննելու համար։ Հրէաների ջարդը պատճառեց Կիեւի նահանգին 1,137,800 ր. վնաս։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները լսել են, որ Թագաւորասպան կին, Գեսէ Գէլֆման, որի մահվան պատժի կատարելը, ինչպէս յայտնի է, յետաձգվեցաւ նրա յղութեան պատճառով, այժմ բանտում կալանաւորված լինելով, վիժել է երեխային։

—

«Спб. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է որ Մեծ Իշխան Կոնստանտին Նիկոլաեվիչ մայիսի 11-ին ուղևորվել է Կրիմ։

—

կորուստ ողբալով դուրս է ցայտում կրխակոսի կուրծքից, մենք համարում ենք սուտ բարեպաշտութիւն, կամ կեղծաւորութեան դիմակ, որ քաշել պատռել հարկաւոր է. իսկ այն խիստ և անաչառ քննութիւնը որ հասում է պ. Երիցեանի գրչից, մինչև մեր եկեղեցիներում կատարվում է հոգեհանգիստ և վառ է խունկ ու մոմը, մեր կարծիքով ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի անհոգին անպարշտութիւն. (Եր. 55)

Երիցեանն ասում է որ իր ասելիքը հիմնված է լինելու փաստերի վրա. Թէ որքան ճշմարիտ է այդ խոստումը, դրան կարող է պատասխանել Շահազիզեանը, որ իր գրքի մէջ ապացուցանում է թէ Երիցեանը Նազարեանցի վրա ստուեր գցելու համար դիտմամբ խառնում է Նազարեանցի գրուածների երեսները, հաւատացած լինելով որ ոչ ոք չի վերստուգի իր սուտը և կցելով մի երեսի միտքը անկապ կերպով միւս երեսի մտքին, դուրս է բերում Նազարեանցի խօսքերից մի յանցաւոր դատողութիւն. Սա է անուանում անաչառութիւն «փորձի» աշխատակիցը. Վկայութիւնները բերելուց յետոյ, Շահազիզեանն աւելացնում է.

Ահա եգիպտական խորամանկ քրմերը որտեղ են իրանց համար լաբիրինտ շինել, ահա մեր դիպլոմատ խմբագիրների և օգնականների գետնափորը, որոնք նոյն իսկ պ. Երիցեանի կարծիքով, պիտի լինեն ս ա ռ ն ա ս ի ր տ, խիստ և բ ա ր ի, գիտենան ժամանակից օգուտ քաղել. Ո՞րպիսի անուն տանք պ. Երիցեանի վարմունքին, երբ աշխարհ և յայտնի կերպով ապականում է ճշմարտութիւնը, սուտ կարծիք է ընծայում Նազարեանցին. (Եր. 197).

Երիցեանը իր յօդուածի մէջ այն երեսի միտք է յայտնում որ գրողը պէտք է գիտենայ օգուտ քաղել ժամանակի տրամադրութիւնից. Սորան Շահազիզեանը պատասխանում է.

Մենք շատ հաւանում ենք խմբագրի և այն յատկութիւնը որ ասում է. «խմբագիրը քաջ ծանօթ պիտի լինի իւր ազգի տրամադրութեանը ու՝ պահանջներին, ինքն պիտի գիտենայ որ խնդիրը և երբ յարուցանել» կարդալով այդ նշանաւոր տողերը, ակամայ մեր աչքերից արտասուք է վազում. որքան երազային խաբէութիւն է պատճառում մարդու խօսքը, երբ դա գուշակ է հանդիսանում ազգի տրամադրութեան ու պահանջների. Հայոց եկեղեցին՝ վառած ջահերով բարբառում է. «Դատիս, Տէր, զայնոսիկ, ովք դատէին զիս.»—և պ. Երիցեանի հրամանատար խմբագիրը խելօքն իմացաւ ժողովրդի տրամադրութիւնը և յարոյց Նազարեանցի խնդիրը. ինքն հրամանատարը ա ն ձ ա մ բ չը մասնակցեց, այլ պատուիրեց իր թիկնապահ օգնականին, որ դա արտասովոր ժողովրդի աղօթքը խեղդէ նոյն հանգուցելոյ յիշատակի համար. (Եր. 108).

Երիցեանը նոյն միջոցներ է գործ դնում Նազարեանցի դէմ, ինչ որ գործ են դնում բոլոր մարդիկ, որոնք ամբոխի մոլեռանդութիւնից և խաւարասիրութիւնից շահվել են կամենում. Նազարեանց պաշտպան է հանդիսանում արդարութեան և մարդասէր զգացմունքի, նա յայտնում է այն միտքը որ ազգութիւնը և հաւատը տարբեր բաներ են.—Երիցեանը գցում է նրա երեսին յանդիմանութիւն ազգի մէջ կրօնափոխութիւն մտցնելու ցանկութեան մասին. Այդ հարցի վերաբերութեամբ խորհուրդ ենք տալիս ընթերցողին կարդալ Շահազիզեանի գրքի 243 երեսից սկսած մինչև 256 երեսը.

Յետադէմ, խաւարասէր կուսակցութեան ներկայացուցիչ հանդիսանալով, կամենալով հաճելի լինել մի յայտնի թանձրամիտ կուսակցութեանը, հպատակվելով իր խմբագրի հրամաններին խայտառակելու Նազարեանցին և ցոյց տալու նրան ազգի և եկեղեցու համար վերին աստիճանի վտանգաւոր, այդպիսով նպատակ ունենալով պղտոր ջրում ձուկ որսալ և գրգռել խաւար ամբոխի մոլեռանդութիւնը այն մարդու դէմ որ մեռած լինելով այլ ևս չէ կարող իրան պաշտպանել յարձակմունքների դէմ, «փորձի» աշխատակիցը յանդգնում է մի և նոյն ժամանակ ազատամտութեան դիմակը երեսին ծածկել և մեղադրել Նազարեանցին որ սա չէր հետևում իր ժամանակի առաջադէմ ռուս մամուլին. Ահա ինչ ենք կարդում Շահազիզեանի գրքում.

Քրէական յանցաւոր համարելով Նազարեանցին ազգի պատմութեան և եկեղեցու առաջ, պ. Երիցեանը անցնում է դէպի Նազարեանցի գործունէութեան ստացուածքը և մի մի չափադասում է նրա խակութեան աստիճանները. Օրինակի համար նա ասում է. «Այդ գիտնականը Մօսկվայի նման քաղաքում նստած, աւելորդ է համարում մինչև անգամ ռուս գրականութեան վրա ուշադրութիւն դարձնել, այն ինչ այդ միջոցներում իսկ ռուս պարբերական հրատարակութիւնք, օրինակ «Современникъ» և «Русск. Вѣстн.» մինչև 1863 թ., այնպիսի առաջադէմ և նշանաւոր ընթացք ունէին, որ արժան էր դրա հետևել.» Բայց այդ նշանաւոր առաջադէմ ընթացքին հետևել է Նազարեանցը և ոչ պ. Երիցեանը որ երկու բոպէ առաջ հայոց եկեղեցու խրատուներքը պաշտպանող համարեց նրանց, որոնք հինգ ամբողջ օր մեռելի մարմինը խայտառակեցին Կ. Պօլսի փողոցներում. (Եր. 257)

Շահազիզեանի գիրքը ոչ թէ միայն այն կողմից հետաքրքիր է, որ ծանօթացնում է մեզ Նազարեանցի ամբողջ գործունէութեան հետ, վերականգնեցնում է ոտնակոխ արած ճշմարտութիւնը, բայց թանգագին է մեզ համար և այն պատճառով, որ արգասիք է մի շատ հազուագիւտ յատկութեան մեր մէջ. Հայի մէջ հ ե ր ո ս ու թ ի ւ ն ասված զգացմունքը շատ քիչ է պատահում. հայը աւելի հակված է ամեն բարձր, յարգելի, մաքուր, պայծառ երևոյթ աղտոտելուն, քան թէ հերոսաբար պաշտպանելուն. Մանաւանդ թանգ պիտի լինի իւրաքանչիւր հայի համար Շահազիզեանի հերոսութիւնը, քանի որ նա աներկիւղ հանդէս է դուրս գալիս պաշտպանելու Երիցեանի պէս մարդու գրչով գրպարտված և ցեխոտված մի արդէն մեռած, յարգելի գործիչի յիշատակը, որ այլ ևս ինքն իրան չէ կարող պաշտպանել այն խաւար և ժանդոտ նախանձով լի կուսակցութեան դէմ, որի միայն արտայայտիչ լինելու յանձն էր առել Երիցեանը.

Լրագրական յօդուածի սահմանափակ դիրքը մեզ թոյլ չէ տալիս աւելի քաղուածներ անել Շահազիզեանի համակրելի, հետաքրքրական, յարգելի աշխատանքից. և այդ պատճառով խորհուրդ ենք տալիս իւրաքանչիւր հային գնել «Հրապարակախօս ձայն» գիրքը և կարդալ նրան մեծ ուշադրութեամբ. Գրքի ոճը թեթև և գրաւիչ է և 351 երեսից բաղկացած հաստ գիրքը շատ հեշտութեամբ և շուտով է կարդացվում.

Վերջացնում ենք մեր յօդուածը արտագրելով այստեղ Շահազիզեանի գրքի հետեւեալ վերջին տողերը.

Ես գիտեմ որ մարդկութիւնը, եթէ ոչ շարունակաբար, բայց մշտապէս առաջ է գնում և մենք, որպէս մի փոքրիկ հասարակութիւն, մարդկութեան ընդհանուր օրէնքով ապահովված, չը պիտի դադարենք այդ առաջադիմութեան ճանապարհին. Սակայն ես մի բան ես գիտեմ. ձեր մտաւորական սովորութիւնները, ապառաժի պէս կարծրացած ձեր մէջ, արդէն ստացել են իրանց հասակը և ձեր և փոփոխվել այլ ևս կարող չեն. իմ միակ յոյսս է այն մանուկ ազգը, որի կենդանութեան տարիները ահա սկսում են կանաչել. բայց և այնպէս մեծ տրտմութիւն կայ սրտիս վրա. ես մտածում եմ որ այդ տարիներից շատերը, դեռ ծաղկի ու պտղի չը հասած՝ նոյն խաւարամտութեան հիւթերից պիտի դեղնին ու գետին ընկնին. Ուրեմն մնում է ինձ գողգոջուն քայլերով մտնել այն ազնիւ շրջանին, որ բաղկացած է մի փոքրաթիւ, բայց ազնիւ և նախանձելի անձերից, որ ընդունակ է ճանաչել իր առօրէական չարն ու բարին և գին դնել իմ այս համեստ խորհրդածութեանս. Եւ Աստուծոյ օրհնութիւնը անպակաս լինի դոցանից.

«Հրապարակախօս ձայն» գիրքը բաղկացած է չորս յօդուածներից և ունի սկզբում Ս. Նազարեանցի պատկերը.

Ցանկալի է որ ամեն մի հայ, որ չէ պատկանում խաւարասէրների նախիրին, իր սեղանի վրա ունենար այդ գիրքը.

Գ. Ա.

«Русскій Курьеръ» լրագրին հեռագրում են Եկատերինոսլավից որ մայիսի 10-ին այդ քաղաքի մէջ կալանաւորվեցան երկու մարդիկ, որոնք Ս. Պետերբուրգից էին եկել և տարածում էին ժողովրդի մէջ յեղափոխական բովանդակութեան պրօկլամացիաներ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Փարիզից գրում են հետևեալը: Օրվայ գլխաւոր խնդիրը մեռած Ժիրարդենի տեղ Փարիզի իններորդ շրջանի պատգամաւորի ընտրութիւնն է: Ֆրանսիական օրէնքները կառավարութեանը 3 ամսի ժամանակամիջոց են տալիս ժողովից որ և է պատճառով պակասած մի պատգամաւորի տեղ ուրիշին ընտրելու համար: Այդ ժամանակամիջոցը ամենամեծն է և մինչև այժմ կառավարութիւնները դրա համեմատ են վարված: Այս անգամ անկարելի է այդ ժամանակամիջոցը նշանակել, որովհետև երեք ամսից յետոյ կը լրանայ պատգամաւորների այժմեան ժողովի գործունէութեան շրջանը և նա կարձակվի, որպէս զի նոր ընտրութիւններ լինեն: Կառավարութիւնը Փարիզի իններորդ շրջանի պատգամաւորի ընտրութիւնը նշանակեց մայիսի 29-ին և նրա այդ վարմունքը ամենքը հաւանում են: Իսկապէս կառավարութեան համար անհրաժեշտ չէ մի աւելորդ պատգամաւոր ունենալ, բայց որովհետև Փարիզի իններորդ շրջանը պատմական նշանակութիւն է ստացել, կայսրութեան վերջին օրերում Թիերին ընտրելով, Մակ-Մահօնի նախագահութեան ժամանակ Գրեվիին, իսկ նրանից յետոյ Ժիրարդենին, այդ պատճառով ընդհանուր ընտրութիւններից առաջ ամենքի համար հետաքրքիր է իմանալ, թէ ինչպիսի բնաւորութիւն կը ստանան այն ցոյցերը, որոնց հողի վրա քննվում էին երկու նախագահների մրցութիւնը:

Այդ շրջանի համար մինչև այժմ յայտնի են երեք կանդիդատ. 1) Հերվիէ, պահպանողական հանրապետական, կամ աւելի ազատամիտ միապետական, մի խօսքով օրլէանիստների „Soleil“ լրագրի խմբագիրը: Յունվարին նա քաղաքային խորհրդարանի անդամ ընտրվեցաւ „Chausse d'Antin“ քաղաքամասի մէջ: 2) Պօլ Դիւբուա հակարմատական, որ շատ համեստ քաղաքացի է, քաղաքային խորհրդատու և բժշկականութեան դոկտոր: Նա բաւական անընդունակ անձնաւորութիւն է և բաւ վաղեմի ստորութեան ուսանողական ժամանակից պատկանում է այն խմբին, որ հերքապատում է Գամբետային: 3) Անատօլ Դըլաֆորժ հին հանրապետականը, որ եթէ արմատական չէ, գոնէ 1848 թուականից առաջադէմ մարդկերանցից մէկն է համարվում: Գուցէ քաղաքական տեսակէտից նրա անունը բաւական որոշված չէ, բայց նա անձնականապէս այնպիսի ծառայութիւններ է մատուցել, որոնք մեծ ազդեցութիւն են գործում հասարակութեան վրա: 1870 թուականին Aisne նահանգի պրեֆեկտ լինելով, որ կիսով չափ գրավված էր թշնամի զօրքերից, նա մի խումբ բանւորներով և հրդեհաշէջ զինուորներով կատարելապէս պաշտպանեց «Saint Quentin» քաղաքը: 1877 թուականին Դիւֆօրի մինիստրութեան ժամանակ նա, «մամուլի դիրեկտոր» նշանակվելով, կառավարութեանը մի նախագիծ ներկայացրեց մամուլի կատարեալ ազատութեան անհրաժեշտութեան մասին և, երբ նրա նախագիծը չընդունվեցաւ, անյապաղ հրաժարվեցաւ իր պաշտօնից: Վերջապէս նորերումս նրան առաջարկվեցաւ „Saint Quentin“ շրջանի պարլամենտական կանդիդատ լինել, բայց նա հրաժարվեցաւ, ասելով, որ իր ամբողջ կեանքի ընթացքում պաշտպանելով տեղական կանդիդատներին, նա չէ կամենում իր համոզման հակառակ վարվել, մանաւանդ որ ինքը անձնականապէս գործին մասնակից է դառնում: Անձնական քաջութիւնը, համեստը և չնչին փառասիրութեան բացակայութիւնը այնպիսի յատկութիւններ են, որոնք միշտ նկատվում են հասարակութենից:

Եթէ մրցութիւնը միայն այս երեք անձինքներով կը սահմանափակվի, Դըլաֆորժի յաղթութիւնը անկասկածելի է, բայց մինչև մայիսի 14 այլ անձինք էլ կարող են հանդէս գալ: Խօսում են նոյնպէս Րանկի կանդիդատութեան մասին, որ ութ ամսի առաջ մահուան դատապարտվեցաւ „զինուորական դատարանից“, որի անդամները զինուորականներ էին, բայց որտեղ արդարութիւն չը կար: Այդ անարդար և անհիմն դատավճիռը յայտնվեցաւ Մակ-Մահօնի նախագահութեան առաջին ամիսներում, երբ Րանկ Լիօնի շրջաններից մէկի պատգամաւոր էր: Հասարակութիւնը չէ մոռացել նոյնպէս և այն, որ կայսրութեան ժամանակ Րանկ աքսորվեցաւ Ալժիրիայի հեռաւոր տեղերից մէկը և 1859 թուականի ընդհանուր ներումից յետոյ վերադառնալով Փարիզ, ընդդիմադրական կուսակցութեան առաջաւոր անդամներից մէկն էր: Ամենքին յայտնի են նրա մտերիմ բարեկամական յարաբերութիւնները Գամբետայի հետ: Այս բոլոր հանգամանքները նրան մեծ առաւելութիւններ են տալիս, բայց դեռ ևս յայտնի չէ, կը համաձայնի արդեօք նա ընտրվել և ինչ կարծիք կը յայտնի Գամբետտա, որ բնակվում է Փարիզի իններորդ շրջանի մէջ և այդ շրջանի ընտրողներից մէկն է: „République Française“ լրագիրը այդ ընտրութիւնների մասին ոչինչ չէ գրում, կարծես Գամբետտա դրա վրա ուշադրութիւն չէ դարձնում և նրա բարեկամներն էլ լռում են:

Մի և նոյն ժամանակ յայտնի է, որ Գամբետտա կամենում է գրաղվել այդ ընտրութիւններով: Դրանից կարելի է եզրակացնել, որ Գամբետտա Րանկին կը պաշտպանի:

Նորերումս Փարիզի մէջ լուր տարածվեցաւ, որ Ֆրանսիական զօրքերը Տունիսի արշաւանքի ժամանակ գրաղվել են աւարառութեամբ: Ասում են, որ նրանք թշնամիներից հարիւրաւոր կենդանիներ են յափշտակել: Թէպէտ մի քանի լրագիրներ յարձակվում են այդ գործի դէմ, միւսները նրան արդարացնում են, ասելով, որ աւարառութեան առաջն անկարելի է առնել պատերազմի ժամանակ:

Լրագիրները հաղորդում են, որ Բարտելեմի Սէնտ-Իլէր ստացել է հեռագիրներ Վիէննայից, Բեռլինից և Պետերբուրգից, որոնցով այդ քաղաքների կառավարութիւնները շնորհաւորում են Ֆրանսիական կառավարութեանը Տունիսի արշաւանքի յաջող վախճանը: Մի և նոյն ժամանակ յիշեալ երեք կառավարութիւնները հաւանում են Տունիսի և Ֆրանսիայի մէջ կայացած համաձայնութիւնը: Փարիզի մէջ դիպլօմատիական գործողութիւնների են սպասում Իտալիայի և Անգլիայի կողմից, որոնք, ինչպէս երևում է, մտադիր են առանձին պայմաններ և ապահովութիւն պահանջել Բիզերտի նաւահանգստի համար: Բայց Ֆրանսիական կառավարութիւնը վճռել է ոչինչ պարտաւորութիւն չառնել իր վրա, ի նկատի առնելով Բիզերտայի նշանակութիւնը, որ իսկապէս Տունիսի մուտքն է: „National“ լրագիրը հաղորդում է, որ, երբ Ֆրանսիան դաշնագրութիւնը հաստատեց Տունիսի հետ, իտալական կառավարութիւնը դիմեց Բեռլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւններին եւրոպական մի կօնֆերենցիա կազմելու առաջարկութեամբ, ի նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ Ֆրանսիան խախտեց Թիւրքիայ կայսրութեան ամբողջութիւնը: Իշխան Բիսմարկ պատասխանել է, որ այդ առաջարկութիւնը անկարելի է ընդունել, առաջինը այն պատճառով, որ Ֆրանսիան չէ միացրել իր հետ Տունիսը և երկրորդ՝ Բ. Դրան գերիշխանութիւնը Տունիսի վրա կասկածելի է:

Ֆրանսիայի և Տունիսի մէջ կապված դաշնագրութիւնը բաղկացած է մօտաւորապէս 10 կէտերից: Դաշնագրութեան բնագիրը ուղարկված է Փարիզ, որտեղ նա շուտով կը կարդացվի պատգամաւորների ժողովի մէջ: Դիպլօմատիական դժուարութիւնների քաղաքագէտներից ոչ ոք չէ սպասում, թէպէտ Ֆրանսիան այդ հարցի վերաբերութեամբ դիպլօմատիական բանակցութիւններ չէ ունեցել, բայց անգլիական կառավարութեանը յայտնի են եղել նրա դիտաւորութիւնները:

—

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

„Daily News“ լրագրին „Հայերը և Թիւրքերը“ վերնագրով Կ. Պօլսից մի թղթակից այսպէս է գրում. „Մուշի հայոց եպիսկոպոս ս. Գրիգորը և Բաղանուկի առաջնորդ ս. Յովսէփը տաճիկ կառավարութեան կողմանէ կալանաւորվելով՝ Հայաստանից ուղարկվեցան Պօլիս պատճառ բերելով, թէ նոքա գրգռում են հայերին կառավարութեան դէմ: Հայոց ազգային պատկերներ ծախողները տակաւին բանտարկված են: Այս տարվայ օրացոյցն էլ է արգելված այն գասագրքերի հետ միասին, որոնք պարունակում են Հայաստանի հին պատմութիւնը կամ աշխարհագրութիւնը: Այս դէպքում ասել են լուսաւորութեան նախարարին, որ մի տգէտ փաշայ է, թէ հայոց պատմագրութեանց մէջ ճշմարտութիւն չը կայ, որովհետև հայերը երբէք անկախ չեն եղել և հարստութիւն ու թագաւորներ և զօրապետներ չեն ունեցել: Վարչութիւնը արգելել է հայերին նմանապէս ամեն տեսակ ժողովներ, նոյն իսկ ուսումնական նիւթերի վրա դասախօսութիւններն էլ: Արևելեան Հայաստանում գտնվող Հաքեարի գաւառի հայերը և Թիւրքերը միասին մի աղերսագիր են ուղարկել հայոց Պատրիարքին գանգատելով, թէ տաճիկ կառավարութիւնը չը նայելով սովին և թանգութեանը, մեծագոյն խստութիւնով հաւաքում է հարկերը, և թէ վերջի ժամանակներս քիւրդերը քառասուն և հինգ գիւղեր են աւերել: Նոյն հարստահարիչ վիճակը տիրում է նաև Ալաշկերտում:

Սըր Դիլկ պատասխանում է միսթր Բաքսթըրին, որ հարցրել էր, թէ արդեօք (Անգլիոյ) կառավարութիւնը պիտի ջանայ Հայաստանի համար էլ մի այնպիսի վարչութիւն ձեռք բերել, որպիսին գոհացուցիչ կերպով գործադրվել է Լիբանանի նահանգում,—ասելով թէ աւելի օգտակար են համարել Հայաստանի մասին խօսելը յետաձգել մինչև որ կը վերջանայ յունաց սահմանի խնդիրը: Երբոր կը հասնի յարմար ժամանակը, Թագուհու կառավարութիւնը պիտի ամեն մի առաջարկութիւն նկատողութեան առնէ, որ կարող էր սուլթանի հպատակ հայերի վիճակը բարուքել:

Կ. Պօլսից գրում են „Standart“ լրագրին թէ այդ մայրաքաղաքում մի շատ աժգոհ կերպով վրդովված են գեսպաններից մէկի մի դիտողութեամբը, որ նա այս մօտ օրերս արել էր, թէ «անմիջապէս յունաց խնդիրը լուծվելուց յետոյ իսկոյն պիտի սկսվի Հայաստանի վերանորոգման խնդիրը և վերջացնվի»:

„Daily News“ լրագրի թղթակիցը Պօլսից գրում է. տաճիկ կառավարութիւնը կասկած ունի թէ Ալաշկերտի, Բայազետի և Բայբուրթի հայերը դիտաւորութիւն ունեն ապստամբվելու: Փալու քաղաքում ամեն գիշեր Թիւրքերը զուարճանում են հայերի և նոցա եպիսկոպոսի տների վրա հրացան արձակելով: Մալաթիայում հայոց վանքը կողոպուտ է դարձել: Ռուսները բազմաթիւ ռուս գաղթականներ են մտցնում Ղարսի նահանգը:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 մայիսի: Երէկ հասաւ այստեղ նոր նուաճված Տեկէ ցեղի պատգամաւորութիւնը, որ կազմված է հինգ անձինքներից, տեկինցիների զինուորված այժերի հրամանատար Տիկմա Սարդարի հետ, որ բերել է իր հետ իր տասն տարեկան որդի Ուրազլի-Բերդիին նրան Ս. Պետերբուրգի զինուորական ուսումնարաններից մէկի մէջ թողնելու համար:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 մայիսի: „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. Իշխան Օլդենբուրգսկուն հրամայված է լուսաւորանական ուսումնարանի հոգաբարձու լինել: Նոյն լրագրի մէջ տպված է. Պետական բանկի կառավարչի օգնական Նիկօլայեվ նշանակված է ֆինանսների մինիստրի օգնական: Լուր է տարածված, որ շուտով հրաման կը տրվի զինուորական հագուստի ձևը փոխելու մասին:

ԱԹԷՆՔ, 16 մայիսի: Յունաստանը ընդունեց յոյն-թիւրքական դաշնագրութիւնը: Հաւատարմատարներ են նշանակված սահմանագիծը որոշելու համար:

ԼՕՆԴՕՆ, 16 մայիսի: Միտչեստաունի մէջ, Իրլանդիայում, նշանաւոր կռիւ պատահեցաւ ժողովրդի և զօրքերի մէջ:

ՀՌՕՄ, 16 մայիսի: Նոր մինիստրութիւն կազմվեցաւ Դեպրետիսի նախագահութեամբ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 մայիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 75 կ., երկրորդ 94 ր. 37 կ., երրորդ 94 ր. 35 կ., չորրորդ 94 ր. 85 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 224 ր. 5 կ., երկրորդ 217 ր. 5 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 93 ր. 37 կ., երկրորդ 93 ր. 12 կ., երրորդ 93 ր. 12 կ., ոսկի 8 ր. 9 կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,28 պէնս, Ամստէրդամի վրա 123 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 50 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ 25 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ